

Lijn tussen sjiieten en soennieten verscherpt

• zaterdag 06 april 2013, 03u00

Machtsbalans in Midden-Oosten sloeg om

Jimmy Kets

BRUSSEL - De ware reden voor de invasie van Irak is, tien jaar later, nog steeds niet duidelijk. Wel duidelijk is dat Bush en Blair geen van hun doelstellingen hebben bereikt. Integendeel.

Voor hun illegale invasie van Irak gaven president George Bush en premier Tony Blair wisselende redenen, afhankelijk van de omstandigheden. Het vaakst verwezen ze naar Saddam Hoesseins massavernietigingswapens. Maar daarvan gaf Paul Wolfowitz, destijds de nummer twee op het ministerie van Defensie en een vurig pleitbezorger van de oorlog, al begin maart 2003 onomwonden toe dat dit een argument was dat om politiek-tactische redenen werd gekozen. Het was volgens hem tevens het enige juridische argument dat de Verenigde Staten in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties konden gebruiken. Nochtans was al voor de invasie duidelijk dat de Iraakse dictator niet over dergelijk tuig beschikte.

Toen er geen wapens werden gevonden, gingen Bush en Blair de emotionele toer op: de Iraakse burgers moesten bevrijd worden van een brutale dictator. Erg menslievend, maar in 2003 was er geen sprake van een ernstige humanitaire crisis.

Die was er wel in 1988 toen Saddam zijn eigen Koerden vergaste in Halabja, of in 1991, toen hij op brute wijze een sjitische opstand neersloeg. Maar toen werd niet ingegrepen. Saddams wreedheid stoorde de Amerikanen al evenmin toen hij in de jaren tachtig hun bondgenoot was in de strijd tegen Iran.

Vicepresident Dick Cheney ventte nog met een andere reden voor een aanval op Irak: Saddam werkte samen met Al-Qaeda, dat verantwoordelijk was voor de terreuraanslagen van 11 september 2001. Niet alleen waren daarvoor geen bewijzen, maar een seculiere dictator zou wel gek zijn om een islamistische terreurorganisatie te steunen die hem omver wil werpen. Het tegendeel is waar: de oorlog gaf Al-Qaeda een basis in Irak, van waaruit het sindsdien uitzwermd naar de rest van het Midden-Oosten en Noord-Afrika.

Niet alleen waren de redenen voor de invasie hoogst dubieus, de omverwerping van Saddam had ook helemaal niet het weldoende effect dat Bush en zijn geestesgenoten voorspiegelden. Irak zou een toonbeeld van democratie worden en de rest van het Midden-Oosten aansteken, maar vandaag is het land een 'meedogenloze oligarchie' (zie *DS 18 maart*). En in de rest van de Arabische wereld fnuikte de oorlog het ontluikende debat over democratisering.

'Na de terreuraanslagen van 2001 begonnen de Arabische intellectuelen zich af te vragen wat er toch met hun samenlevingen aan de hand was', zegt de Gentse hoogleraar Rik Coolsaet. 'De onthutsende cijfers uit het *Arab Human Development Report* boden hen verbijsterende stof tot nadenken. Maar die introspectie werd afgeblokt door de oorlog.'

James Fallows, de gewezen speechschrijver van president Jimmy Carter, noemt de oorlog in *The Atlantic*, 'Amerika's grootste strategische fout sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog'. Saddams Irak hield Iran in toom; post-Saddam Irak is de speeltuin van de ayatollahs.

'De oorlog gaf Iran de kans om zijn claim op het leiderschap in Midden-Oosten te bevestigen. Dat leidde tot een schrikreactie bij de Saudi's, Qatar's en andere soennieten', zegt Coolsaet. 'En zo gaf de oorlog een heel belangrijke impuls om de breuklijn tussen soennieten en sjieten opnieuw naar de oppervlakte te stuwen. Eenmaal zo'n sectaire breuklijn zich nestelt in het hoofd van de mensen, wordt ze heel emotioneel en moeilijk te beheersen.'

Die breuklijn inspireert vandaag een subtiel geopolitiek spel tussen de staten in het Midden-Oosten. Ook intern is de kloof tussen beide groepen vergroot.

Zelfoverschatting

Tien jaar geleden heette het dat de verpletterende Amerikaanse macht de wereld met verstomming zou slaan, *shock and awe*. Irak maakte een einde aan die zelfoverschatting. De entourage van Bush was ervan overtuigd dat ze in het Midden-Oosten de *pax americana* kon opleggen. Maar de oorlog toonde aan hoe zwak de VS in werkelijkheid waren. Dat werd in 2006 zelfs erkend door de *Iraq Study Group*, bestaande uit vooraanstaanden uit beide partijen.

'Dat inzicht maakte de weg vrij voor president Obama's benadering van een buitenlandse politiek die erkent dat we in een multipolaire wereld leven', aldus Coolsaet. 'En dat heeft tot op vandaag duurzame gevolgen.' Het was merkbaar in Obama's aarzeling om in Libië te interveniëren en is voelbaar in zijn terughoudendheid tegenover de Syrische rebellen. 'Je kan een land wel veroveren, maar wat doe je er daarna mee?'

Evita Neefs